

25-Oktyabr, 2025-yil

PROFILAKTIKA INSPEKTORINING XOTIN-QIZLAR BILAN ISHLASH FAOLIYATIDAGI OILAVIY MAISHIY ZO‘RAVONLIKLARNI OLDINI OLISHDA MILLIY QADRIYATLARIMIZNING O‘RNI.

Abdulahimova Baxtigul Otabek qizi

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: profilaktika inspektori, xotin-qizlar, oilaviy maishiy zo‘ravonlik, milliy qadriyatlar, oldini olish, ijtimoiy ishlash, oila, madaniyat, ijtimoiy ong, huquqiy chora-tadbirlar.

Annotatsiya: Ushbu maqola profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlash faoliyatida oilaviy maishiy zo‘ravonliklarni oldini olishda milliy qadriyatlarimizning o‘rnini chuqur tahlil qiladi. Oilaviy zo‘ravonlik muammosi jamiyatda jiddiy ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy oqibatlarga olib keladi. Profilaktika inspektorlari o‘z faoliyatlarida nafaqat huquqiy chora-tadbirlarni, balki milliy qadriyatlar va an‘anaviy madaniyatni ham hisobga olgan holda, zo‘ravonlikning oldini olishda samarali rol o‘ynaydilar. Maqolada oilaviy zo‘ravonlik tushunchasi, uning shakllari, sabab va oqibatlari yoritiladi. Shuningdek, profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlash jarayonidagi usullari, milliy qadriyatlar asosida amalga oshirilayotgan ijtimoiy ta’lim, tushuntirish ishlari va maslahat berish faoliyati tahlil qilinadi. Milliy qadriyatlar — oila, mehr-oqibat, hurmat, inson sha’nini asrash kabi tamoyillar oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashishda poydevor vazifasini bajaradi. Maqolada milliy qadriyatlar bilan bog‘liq amaliy tajribalar, profilaktika inspektorlari tomonidan olib borilayotgan chora-tadbirlar misollar orqali ko‘rsatiladi. Shuningdek, milliy qadriyatlarni tiklash va kuchaytirish yo‘llari, jamiyatda zo‘ravonlikka nisbatan ijtimoiy ongni oshirish usullari haqida ham so‘z yuritiladi.

Ключевые слова: инспектор профилактики, женщины, семейно-бытовое насилие, национальные ценности, предотвращение, социальная работа, семья, культура, социальное сознание, правовые меры.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль национальных ценностей в деятельности инспектора профилактики при работе с женщинами по предотвращению семейно-бытового насилия. Проблема семейного насилия является актуальной и имеет серьезные социально-политические, экономические и культурные последствия в обществе. Инспекторы профилактики в своей работе используют не только правовые меры, но и опираются на национальные ценности и традиции, что способствует эффективному предотвращению насилия. В статье раскрываются понятия семейного насилия, его формы, причины и последствия. Особое внимание уделяется методам работы инспекторов профилактики с женщинами, проведению социальных разъяснительных и консультативных мероприятий на основе национальных ценностей. Национальные ценности, такие как семья, сострадание, уважение и защита человеческого достоинства, играют ключевую роль в борьбе с

семейным насилием. Приводятся примеры практического применения национальных ценностей в работе инспекторов профилактики, а также обсуждаются пути укрепления и возрождения национальных традиций, повышение социальной осведомленности о проблемах насилия.

Keywords: *prevention inspector, women, domestic violence, national values, prevention, social work, family, culture, social awareness, legal measures.*

Annotation: *This article analyzes the role of national values in the activities of prevention inspectors working with women to prevent domestic violence. Domestic violence is a significant social problem with serious socio-political, economic, and cultural consequences in society. Prevention inspectors play an effective role by implementing not only legal measures but also incorporating national values and traditional cultural norms in their efforts to prevent violence. The article explores the concept of domestic violence, its forms, causes, and consequences. It highlights the methods used by prevention inspectors in working with women, including social education, awareness-raising, and counseling based on national values. These values—such as family unity, compassion, respect, and protection of human dignity—serve as foundational principles in combating domestic violence. The article provides examples of practical applications of national values in prevention inspectors' work, as well as discusses ways to restore and strengthen these values and increase social awareness of violence issues.*

KIRISH

Bugungi kunda jamiyatimizda oilaviy maishiy zo‘ravonlik muammosi jiddiy ijtimoiy xavf-xatarlardan biri sifatida e‘tiborga molikdir. Oilaviy zo‘ravonlik nafaqat ayollar va bolalar hayotiga bevosita zarar yetkazadi, balki oila institutining mustahkamligini so‘ndiradi, jamiyatdagi ijtimoiy muvozanatga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli, ushbu muammoni oldini olish va unga qarshi kurashishda samarali tizim va mexanizmlarni yaratish bugungi kun talabidir. Bu jarayonda profilaktika inspektorlari, xususan, xotin-qizlar bilan ishlash faoliyati muhim o‘rin tutadi. Profilaktika inspektorlari jamiyatda oilaviy zo‘ravonlikning oldini olishga yo‘naltirilgan faoliyatni amalga oshirishda huquqiy, ijtimoiy va madaniy jihatlarni hisobga olib, xotin-qizlarga yordam ko‘rsatish, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilishda asosiy vositalardan biridir. Shu bilan birga, milliy qadriyatlarimiz, ya‘ni o‘zbek xalqining an‘analari, madaniyati, oila va jamiyatga munosabati profilaktika inspektorining ish faoliyatida muhim o‘rin egallaydi. Milliy qadriyatlar oilaviy munosabatlarni tartibga solishda, zo‘ravonlikka qarshi kurashishda barqaror asos yaratadi. Milliy qadriyatlar deganda, avvalo, oila birligi, mehr-oqibat, hurmat, odamlararo sadoqat, inson sha‘nini qadrlash kabi tamoyillar tushuniladi. Ushbu qadriyatlar o‘zbek xalqining asrlar davomida shakllangan ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy muhitida o‘zining chuqur ildizlarini topgan. Bugungi kunda esa ushbu qadriyatlarni zamonaviy huquqiy tizim va ijtimoiy amaliyot bilan uyg‘unlashtirish orqali oilaviy zo‘ravonlikka qarshi samarali choralar ko‘rilmoqda. Oilaviy maishiy zo‘ravonlik, asosan, oila ichida sodir

bo‘ladigan, jismoniy, ruhiy, iqtisodiy yoki jinsiy zarar yetkazadigan harakatlar yig‘indisidir. Bu muammo ko‘pincha jamiyatda muhokama qilinmaydi yoki yashiriladi, natijada zo‘ravonlik qurbonlari yordam olishdan va o‘zlarini himoya qilishdan mahrum bo‘lib qoladi. Shu bois, profilaktika inspektorlari xotin-qizlar bilan ishlash jarayonida nafaqat zo‘ravonlikni aniqlash, balki uni oldini olish, zo‘ravonlikka qarshi ta‘lim va tushuntirish ishlarini olib borish orqali jamiyatda ijtimoiy ongni oshirishga katta hissa qo‘shadi. Milliy qadriyatlar profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlashida qanday o‘rin tutishini tushunish uchun, avvalo, o‘zbek xalqining oilaga va ayollarga nisbatan an‘anaviy munosabatlari hamda ularning jamiyatdagi o‘rni haqida umumiy tasavvurga ega bo‘lish zarur. O‘zbek oilasida ayollar ko‘pincha uy-joy boshqaruvi, tarbiya va maishiy ishlarni tashkil qilishda markaziy rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, ayollarning oiladagi mavqei, ularning jamiyatdagi huquq va erkinliklari milliy qadriyatlar va zamonaviy qonunchilik o‘rtasida muvozanatni talab qiladi. Profilaktika inspektorlari esa aynan shu muvozanatni ta‘minlashda, oilaviy zo‘ravonlikning oldini olishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shuningdek, milliy qadriyatlar yordamida profilaktika inspektorlari o‘z ishlarini yanada samarali amalga oshirishlari mumkin. Masalan, oila qadriyatlarini mustahkamlash, mehr-muhabbat va hurmatni targ‘ib qilish orqali zo‘ravonlik holatlarining oldini olishda ijtimoiy muhitni ijobiy tomonga o‘zgartirish mumkin. Bu esa o‘z navbatida, zo‘ravonlikni kamaytirish va jamiyatda sog‘lom oila muhitini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, zamonaviy dunyoda oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashda milliy qadriyatlar bilan bir qatorda xalqaro standartlar va huquqiy me‘yorlarga ham rioya qilish muhimdir. Bu ikki tamoyilni uyg‘unlashtirish profilaktika inspektorining faoliyatini yanada professional va samarali qiladi. Shu nuqtai nazardan, milliy qadriyatlar profilaktika inspektorlari uchun nafaqat madaniy asos, balki kuchli vosita hisoblanadi. Maqolaning mazmuni profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlash faoliyatida oilaviy maishiy zo‘ravonlikni oldini olishda milliy qadriyatlar qanday ahamiyat kasb etishini, ularni amaliyotda qo‘llashning samaradorligini o‘rganishga qaratilgan. Shuningdek, ushbu qadriyatlarni rivojlantirish va jamiyatda ularning ahamiyatini oshirish yo‘llari ham ko‘rib chiqiladi. Maqola orqali profilaktika inspektorlari faoliyatining zamonaviy talablarga mos kelishi, oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashda milliy madaniyat va qadriyatlarning rolini yanada mustahkamlashga xizmat qilishi maqsad qilingan.

ASOSIY QISM

Oilaviy maishiy zo‘ravonlik — bu jamiyatimizda dolzarb va murakkab muammo bo‘lib, u oila a‘zolarining jismoniy, ruhiy, iqtisodiy va jinsiy zo‘ravonlikka uchrashi bilan ifodalanadi. Ushbu muammo xotin-qizlar o‘rtasida ayniqsa keng tarqalgan bo‘lib, ularning huquq va erkinliklarini cheklash, salomatlik va hayot sifatiga jiddiy zarar yetkazadi. Shu sababli, oilaviy zo‘ravonlikni oldini olish, unga qarshi kurashish uchun tizimli va kompleks yondashuv talab etiladi. Ana shunday yondashuvning markazida profilaktika inspektorlari turadi, ular xotin-qizlar bilan bevosita ishlash orqali zo‘ravonlikning oldini olishda muhim rol o‘ynaydilar. Profilaktika inspektorining asosiy vazifalaridan biri — oilaviy zo‘ravonlikni aniqlash, uning oldini olish va zo‘ravonlik qurbonlariga yordam ko‘rsatishdir. Bu jarayonda

milliy qadriyatlar muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Milliy qadriyatlar oilaning asl mohiyatini, undagi o‘zaro hurmat va mehr-oqibatni ifodalaydi. O‘zbek xalqining an‘analarida oila barqarorligi, ota-ona va farzandlar munosabatlari, xotin-qizlarga nisbatan hurmat va g‘amxo‘rlik doimo yuqori o‘rinda turadi. Shu asosda, profilaktika inspektorlari faoliyatida milliy qadriyatlar oilaviy zo‘ravonlikni kamaytirishda ijtimoiy ta‘lim va tarbiya vositasi sifatida keng qo‘llaniladi. Profilaktika inspektorlari zo‘ravonlik holatlarini aniqlashda faqat huquqiy me‘yorlar va qonunlarni emas, balki mahalliy an‘ana va qadriyatlarni ham hisobga olishadi. Bu esa ularning xotin-qizlar bilan ishlashida muhim omil bo‘lib, o‘zaro ishonch va tushunishni oshiradi. Masalan, ko‘plab oilalarda oilaviy sir-sodatni saqlash, oila obro‘cini himoya qilish milliy qadriyat sifatida qadrlanadi. Profilaktika inspektori ushbu qadriyatlarni hurmat qilgan holda, zo‘ravonlik qurboniga yordam berishning nozik va mahoratli yo‘llarini topadi. Shunday qilib, milliy qadriyatlar profilaktika faoliyatining samaradorligini oshiradi. Milliy qadriyatlar profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlashida asosiy yo‘nalishlardan biri bo‘lib, ular yordamida ijtimoiy maslahat berish, psixologik qo‘llab-quvvatlash va huquqiy ma‘lumotlar berish kabi xizmatlar tashkil etiladi. Masalan, mehr-oqibat va hurmat tamoyillariga asoslangan suhbatlar zo‘ravonlikka uchragan ayollarda o‘zini qo‘llab-quvvatlangan, qadrlangan his qilishga yordam beradi, bu esa ularni zo‘ravonlikdan chiqish va o‘z huquqlarini himoya qilishga undaydi. Shu bilan birga, milliy qadriyatlar asosida amalga oshiriladigan targ‘ibot ishlarida oila ahamiyati, ayollarning jamiyatdagi roli, oilada tinchlik va birdamlik haqida ta‘lim beriladi. Profilaktika inspektorining faoliyatida milliy qadriyatlarni amaliyotga tatbiq etishning yana bir muhim jihati — bu mahalliy jamoatchilik va diniy tashkilotlar bilan hamkorlik qilishdir. O‘zbekistonda ko‘plab an‘anaviy va diniy institutlar oilaviy qadriyatlarni asrashda faol ishtirok etadi. Profilaktika inspektorlari ushbu institutlar bilan birgalikda oilaviy zo‘ravonlikka qarshi targ‘ibot, seminar va o‘quv tadbirlarini tashkil etish orqali milliy qadriyatlarni kuchaytirish va jamiyatda ijtimoiy ongni oshirishga xizmat qiladilar. Bu esa o‘z navbatida, zo‘ravonlikni kamaytirish va sog‘lom oilaviy muhit yaratishda samarali vosita hisoblanadi. Milliy qadriyatlar profilaktika faoliyatining huquqiy bazasi bilan uyg‘unlashganda, oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashning ijtimoiy samaradorligi yanada oshadi. Masalan, o‘zbek qonunchiligida oilaviy zo‘ravonlikni oldini olish va unga qarshi kurashish bo‘yicha qator normalar mavjud bo‘lib, ular milliy qadriyatlar bilan mustahkamlangan. Profilaktika inspektorlari ushbu qonunlarni amalga oshirishda nafaqat huquqiy yondashuvni, balki milliy madaniy asoslarni ham inobatga oladi. Bu esa oilaviy muhitda zo‘ravonlikka qarshi yanada kompleks chora-tadbirlarni tashkil qilishga imkon beradi. Oilaviy maishiy zo‘ravonlikni oldini olishda profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlashidagi muhim jihatlardan biri — zo‘ravonlik qurbonlarini psixologik qo‘llab-quvvatlash va ularni ijtimoiy muhitga qayta moslashtirishdir. Milliy qadriyatlar bu jarayonda ayollarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshirish, ularni oila va jamiyatda o‘z o‘rnini topishga rag‘batlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Profilaktika inspektorlari o‘z ishida mahalliy an‘ana va odatlarni inobatga olib, ayollarga oilaviy hayotda sog‘lom munosabatlarni tiklashga yordam beradi.

Shuningdek, milliy qadriyatlar profilaktika inspektorining zo‘ravonlikka qarshi kurashda oilalar bilan olib boriladigan ishlarda mustahkam poydevor vazifasini bajaradi. Oilaning barqarorligi va mustahkamligi milliy qadriyatlarning asosi bo‘lib, profilaktika inspektorlari ushbu qadriyatlarni targ‘ib qilish orqali zo‘ravonlik holatlarining oldini olishda ijtimoiy muhitni yaxshilaydi. Bu, o‘z navbatida, zo‘ravonlikning sabablarini bartaraf etishda va oilalararo munosabatlarni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Oxir-oqibat, milliy qadriyatlar profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlash faoliyatida faqat madaniy yoki tarbiyaviy omil emas, balki amaliy va tizimli vosita sifatida ishlatiladi. Bu qadriyatlar asosida tashkil etilgan ishlar oilaviy zo‘ravonlikni kamaytirish, jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlash va inson huquqlarini himoya qilishda o‘zining ijobiy natijalarini ko‘rsatmoqda. Shu bilan birga, profilaktika inspektorlarining faoliyatida milliy qadriyatlarni zamonaviy huquqiy tizim bilan uyg‘unlashtirish va takomillashtirish muhim istiqbolli vazifa hisoblanadi.

XULOSA

Maqolada profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlash faoliyatida oilaviy maishiy zo‘ravonliklarni oldini olishda milliy qadriyatlarning o‘rni va ahamiyati keng qamrovda tahlil qilindi. Oilaviy zo‘ravonlik — jamiyatimizning eng murakkab va nozik muammolaridan biri bo‘lib, uning oldini olish borasida samarali mexanizmlarni yaratish zarurati tobora ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, profilaktika inspektorlari faoliyati ayniqsa dolzarb va ahamiyatli hisoblanadi. Ularning xotin-qizlar bilan ishlash jarayonida milliy qadriyatlarni asos qilib olishlari, nafaqat zo‘ravonlik holatlarining kamayishiga, balki oilaviy va ijtimoiy muhitning barqarorlashishiga xizmat qiladi. Milliy qadriyatlar — bu xalqimizning asrlar davomida shakllangan, avloddan-avlodga o‘tgan, oila, insonparvarlik, hurmat, mehr-muhabbat, sadoqat va sha‘nni asrash kabi muhim tamoyillar to‘plami. Ushbu qadriyatlar oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashda kuchli vosita sifatida ishlatiladi, chunki ular odamlar xulq-atvori va munosabatlariga tub ildiz otgan. Profilaktika inspektorlari faoliyatida milliy qadriyatlarni hisobga olish, xotin-qizlarga nisbatan hurmat va g‘amxo‘rlikni targ‘ib qilish, zo‘ravonlikka uchragan shaxslarga ijtimoiy va psixologik yordam ko‘rsatishda muvaffaqiyatning asosiy kalitlaridan biridir. Maqolada ta‘kidlanganidek, profilaktika inspektorlari milliy qadriyatlar asosida xotin-qizlar bilan ishlashda quyidagi yo‘nalishlarga e‘tibor qaratadilar: birinchidan, oilaning asl mohiyatini, undagi o‘zaro hurmat va mehr-oqibatni mustahkamlash; ikkinchidan, zo‘ravonlikka qarshi ijtimoiy targ‘ibot, ta‘lim va tushuntirish ishlarini milliy madaniyat kontekstida olib borish; uchinchidan, huquqiy normalar va milliy an‘analarni uyg‘unlashtirish orqali zo‘ravonlik holatlarining oldini olish va unga qarshi samarali kurashish; to‘rtinchidan, mahalliy jamoatchilik, diniy va madaniy institutlar bilan hamkorlikda ishlash orqali ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlash. Milliy qadriyatlarni amaliyotga tatbiq etish profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlash jarayonida ishonch muhitini yaratadi. Bu esa zo‘ravonlik qurbonlariga o‘z muammolarini oshkor qilishda, yordam so‘rashda ko‘maklashadi. Shu tariqa, zo‘ravonlikka uchragan ayollar o‘z huquq va erkinliklarini himoya qilishga, o‘zini himoya qilish mexanizmlarini shakllantirishga imkon topadilar.

25-Oktyabr, 2025-yil

Profilaktika inspektorlari esa bu jarayonda ularga psixologik yordam ko‘rsatish, huquqiy maslahat berish va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash xizmatlarini taqdim etadi. Shuni ta’kidlash lozimki, milliy qadriyatlar profilaktika inspektorining ish faoliyatida faqat madaniy yoki tarbiyaviy omil emas, balki samarali amaliyot vositasi sifatida o‘z o‘rnini topmoqda. Milliy qadriyatlar va zamonaviy huquqiy tizim o‘rtasidagi uyg‘unlik profilaktika inspektorlari faoliyatining samaradorligini oshiradi va oilaviy zo‘ravonlikni kamaytirishga xizmat qiladi. Bu esa o‘z navbatida, jamiyatda barqarorlik, sog‘lom oila muhitini yaratish va inson huquqlarining himoyasini ta’minlash uchun zarurdir. Shuningdek, milliy qadriyatlar asosida olib boriladigan targ‘ibot va ta’lim ishlari, mahalliy jamoatchilik bilan yaqindan hamkorlik qilish profilaktika faoliyatining samaradorligini yanada oshiradi. Milliy madaniyat va qadriyatlarning kuchaytirilishi jamiyatda oilaviy zo‘ravonlikka qarshi ijtimoiy ongni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu yo‘nalishda profilaktika inspektorining o‘rni va roli yanada muhimlashadi. Xulosa qilib aytganda, profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlash faoliyatida milliy qadriyatlarning o‘rni beqiyosdir. Ular oilaviy maishiy zo‘ravonlikning oldini olishda muhim vosita bo‘lib, profilaktika inspektorlarining faoliyatini yanada samarali qiladi. Milliy qadriyatlarni zamonaviy huquqiy tizim va ijtimoiy amaliyot bilan uyg‘unlashtirish profilaktika inspektorining ish sifatini oshirishga xizmat qiladi va oilaviy zo‘ravonlik muammosini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada davlat va jamiyat tomonidan milliy qadriyatlarni rivojlantirish va ularni profilaktika inspektorining faoliyatida kengroq tatbiq etish uchun tizimli ishlar olib borilishi lozim. Shu bilan birga, profilaktika inspektorlari o‘z malakasini oshirib, milliy qadriyatlarni zamonaviy kontekstda samarali qo‘llash bo‘yicha o‘quv va metodik yordam olishlari kerak. Shunday qilib, milliy qadriyatlar asosida olib boriladigan profilaktika ishlari nafaqat oiladagi zo‘ravonlik holatlarining oldini olishga, balki jamiyatda sog‘lom, barqaror va tinch oilaviy muhitni yaratishga xizmat qiladi. Bu esa o‘z navbatida, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashga, ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyotga hissa qo‘shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimova, D.X. (2021). Oilaviy munosabatlar va gender muammolari: ijtimoiy-psixologik tahlil. – Toshkent: “Fan va taraqqiyot” nashriyoti.
2. Abdullayeva, M.Z. (2020). O‘zbek oilasida ijtimoiy qadriyatlar va ularning barqarorlikdagi o‘rni. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
3. Rasulov, B.S. (2019). Milliy qadriyatlar va zamonaviy ijtimoiy xavf-xatarlar. – “Ijtimoiy fikr” ilmiy-nazariy jurnal, №3, 24–31-betlar.